

## परिचय (Introduction)

आलु खेती तराई तथा भित्री मधेशदेखि लिएर उच्च पहाडी क्षेत्रसम्म लगाइने वाली हो । आलुको उत्पत्ति केन्द्र दक्षिण अमेरिका हो र यो युरोप हुँदै एशिया महादेशमा भित्रियो भन्ने कुरा विभिन्न अध्ययनले दर्शाउछन् । नेपालको पूर्वी पहाडी क्षेत्रमा यो वाली दार्जीलिङ्गतिर बाट भित्रिएको हो भन्ने कुरा बुझिन्छ । यो वाली हाल संसारभरि नै फैलिएको र तरकारी वालीमा सबैभन्दा धेरै क्षेत्र ओगटेको छ ।

धान, मकै, गहुँ र कोदोपछि आलु नेपालको पाँचौ मुख्य वाली हो । मुख्य रूपले तरकारीको रूपमा प्रयोग गरिने आलु उच्च पहाडी भेगमा मुख्य खाद्यान्नको रूपमा प्रयोग गर्ने गरिन्छ । यसका अलावा आलुलाई उच्च पहाडी भेगमा आम्दानीको एक प्रमुख स्रोतको रूपमा पनि लिइन्छ । आलुको विभिन्न परिकार बनाउनुका साथै विभिन्न उद्योगहरूमा पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

## वानस्पतिक विवरण (Botanical detail)

आलुको वैज्ञानिक नाम *Solanum tuberosum* हो र यो *Solanaceae* परिवार भित्र पर्दछ । आलुका जातिहरूलाई विभिन्न प्रजातिमा विभाजन गरिएको छ । यी जातिहरूमध्ये धेरैजसोमा दाना लाग्दैनन् र दाना लाग्ने र दाना खान मिल्ने जातिहरू ज्यादै कम छन् । यिनै दाना लाग्ने र दाना खान मिल्ने जातिहरूलाई खेतीयोग्य जाति भनिन्छ । आलुको बोट एक कमजोर साकीय (Herbaceous) वनस्पति हो । जात विशेष, वानस्पतिक संरचना, उपलब्ध वातावरण आदि कारणहरूले यसको बनौट तथा हुर्कने बानीमा फरक पर्न गई बोट सानो भारदेखि दुई मिटर लामोसम्म हुन सक्दछ । विरुवाको फैलावटको आधारमा आलुको बोट गुचुमुच्च परेको (Rossette), फैलिएको (Prostrate) वा ठाडो (Erect) किसिमको हुन्छ ।

## आलुको वीउ (Seed Potato)

आलुको बोट आलुको वीउबाट (True Potato seed/Potato Seed) वा वीउ आलु (Seed Tuber) दुवैबाट उमान्न सकिन्छ । चलनचल्तीमा वीउको लागि वीउ आलु नै प्रयोग गरिन्छ । आलु जरामा नफली जमिन मुनि रहेको काण्डबाट निकलने तान्द्रा (Stolon) मा फल्दछ । यदि यो तान्द्रा माटोबाट बाहिर निस्किएमा आलुको दाना नलागि यो एउटा छुट्टै बोटको रूपमा बढ्न थाल्दछ । आलुको दानामा रहेका आँखाहरूमा टुसा उम्रने क्षमता हुन्छ र यसलाई रोपेमा टुसा उम्री बोटको रूपमा परिणत हुन्छन् । आलुको वीउ भने गोलभेंडाको बोटमा जस्तै फूल फुली फल लाग्दछ र त्यसमा आलुको वीउ फल्दछ । आलुको फललाई आलुभेडा (Potomato) भनिन्छ उक्त फल पाकिसके पछि त्यसबाट वीउ (True Potato seed) निकाल्न सकिन्छ । यसरी जम्मा गरिएको वीउलाई राम्रोसँग उमान्नको लागि पहिले रासायनिक उपचार गर्नु पर्दछ र नर्सरीमा लगाउनु पर्दछ । नर्सरीमा उम्रिएको बेनाहरूलाई उखेली बारीमा सार्नु पर्दछ ।

## वीउ दर, साईज र काटेको वीउको प्रयोग (Seed rate, Seed size and use of Cut potato)

वीउ आलु काटेर वा सिङ्गे दुवै किसिमबाट रोप्न सकिन्छ । सिङ्गे आलु रोप्ने हो भने मझौला दाना अर्थात् २० देखि ५० ग्राम सम्मका आलु वीउको लागि उपयुक्त हुन्छ । यी मझौला खालका वीउ आलु प्रयोग गर्दा प्रतिरोपनी १०० के.जी. अर्थात् एक हेक्टरको लागि करीव २ टन वीउ आलु लाग्दछ । वीयाँबाट बेना उत्पादन गरी आलुखेती गर्ने हो भने एक रोपनीको लागि ४-५ ग्राम वीयाँ लाग्दछ जसबाट करिब ४,५०० बेना उत्पादन

हुन्छ । यसको लागि ४-५ वर्गमिटर क्षेत्रफलको व्याड भए पर्याप्त हुन्छ ।

वीउ आलु ठूलो छ भने काटेर पनि रोप्न सकिन्छ । कतिपय अवस्थामा वीउ आलु ठूलो भए पनि काटेर रोप्न मिल्दैन । यदि वीउ आलु उचित अवस्थामा छ भने काटेर रोप्दा पनि आलुको उत्पादनमा खासै अन्तर पर्दैन । तर काट्दा हरेक टुकामा २-३ वटा स्वस्थ टुसाहरू पर्ने गरी कम्तिमा २०-२५ ग्रामसम्मको टुका पार्नुपर्दछ । काटेको टुकाहरूमा बराबर आँखा पार्नको लागि आलु ठाडो गरी काट्नु पर्दछ जसले गर्दा दुवै टुकामा फेद तथा टुप्पाको बराबर भाग परोस् । स्थानीयस्तरमा आलुका टुका सानोमा ८ ग्राम सम्मको पनि लगाउने गरेको पाइएको छ । यसरी काटेर आलुका टुकाहरू लगाउँदा टुकाको साइज अनुसार प्रतिहेक्टर ८०० के.जी. देखि १५०० के.जी. सम्म टुका वीउ आलुको जरूरी पर्दछ । यसरी काटिएका दानाहरू डाइथेन एम-४५ दुसीनाशक धूलो विषादि २-३ ग्राम प्रतिमिटर पानी राखेर बनाएको भोलमा डुबाउदा माटोबाट आलुको काटिएको भागमा हुने संक्रमण रोकिन गई उक्त वीउ कुहिनबाट बच्ने गर्दछ । विषादिले उपचार नगरे वीउ आलु काटेको २-३ दिन पछि रोप्नाले वीउको काटिएको भागमा खाटा बस्दछ र कुहिनै तथा नउम्रने समस्या रहदैन ।

## उच्च पहाडी क्षेत्रको लागि सिफारिस गरिएका आलुका जातहरू (Recommended varieties)

बागवानी अनुसन्धान केन्द्र, राजीकोट, जुम्लाले उच्च पहाडी क्षेत्र विशेष गरी कर्णाली क्षेत्रको लागि अनुसन्धान पश्चात आलुका निम्न लिखित ६ वटा जातहरू सिफारिस गरेको छ र केही जातहरू सिफारिसको क्रममा रहेका छन् ।

क्र.स.	जातहरू	दानाको आकार	दानाको रङ्ग	वाली तयार हुन लाग्ने दिन	उत्पादन (मेट./रोपनी)
१	कुफ्री ज्योति	अण्डाकार ठूलो	सेतो, चिप्लो	१००-१२०	१-१.२५
२	खुमल सेतो-१	गोलो	सेतो	१००-१२०	१.२५-१.५
३	डेजिरे	अण्डाकार वा लाम्चो	रातो	७०-९०	०.७५-१.५
४	कार्डीनल	लाम्चो	रातो	९०-११०	१-१.२५
५	एन.पी.आई १०६	गोलो	सेतो	१००-१२०	१-१.२५
६	जुम्ली स्थानीय	लाम्चो	सेतो	१३०-१५०	

स्रोत: राष्ट्रिय आलुवाली विकास कार्यक्रम, खुमलटार, ललितपुर २०६५/६६

## टुसाएको वीउ आलु (Sprouted seed Potato)

वीउ आलु रोप्नु अघि राम्ररी टुसाएको हुनुपर्दछ । वीउ आलुको टुसा छोटो, मोटो, स्वस्थ र हरियो हुनु पर्दछ । लामो, सेतो र कमजोर टुसा भएमा त्यस्ता टुसाहरूलाई भाचिदिनु नै राम्रो हुन्छ । उक्त ठाउँबाट फेरी टुसाहरू पलाउन सक्दछन् । छोटो मोटो र स्वस्थ टुसाहरू उमान्नको लागि वीउ आलुलाई पातलो सँग फिजाएर सिधै घाम नपर्ने तर उज्यालो पर्ने ठाउँमा राख्नुपर्दछ । उक्त कार्य उच्च पहाडमा गर्ने हो भने आलु रोप्नुभन्दा २०-३५ दिन अघि र उष्ण प्रदेशमा हो भने १०-२५ दिन अघि गर्नु राम्रो हुन्छ । आलुको दानालाई सुकेर चाउरी पर्न नदिनको लागि धेरै हावा लाग्न दिनुहुँदैन र फिजाएर बढी सापेक्षिक आर्द्रता भएको ठाउँमा राख्नुपर्दछ । राम्ररी टुसाएको आलु रोप्नाले उत्पादन बढ्नाको साथै प्रतिबोट आलुका दानाहरू धेरै लाग्दछन् । नटुसाई रोपेको आलु भन्दा टुसाएर रोपेको आलु छिटो परिपक्क हुनेहुँदा छिटो खन्न सकिन्छ ।

## माटो र हावापानी (Soil and Climate)

सबै प्रकारका माटोमा आलु खेती गर्न सकिन्छ तर प्राङ्गारिक पदार्थ कम भएको चिम्ट्याइलो माटोमा जराहरू फैलिन नसकी बोटको राम्रो वृद्धि हुँदैन र सन्तोषजनक उत्पादन लिन सकिदैन । साधारणतया: पानीको राम्रो निकास भएको र प्रशस्त प्राङ्गारिक पदार्थयुक्त बलौटे दोमट वा दोमट माटोमा आलुको राम्रो उत्पादन हुन्छ ।

आलु वाली उष्ण प्रदेशदेखि शीतोष्ण प्रदेशसम्म खेती गरिने हुँदा, उष्णप्रदेशमा हिउँदे वालीको रूपमा र शीतोष्ण प्रदेशमा वर्षे वालीको रूपमा खेती गर्ने गरिन्छ । आलु खास गरी चिसो हावा पानीमा राम्रो हुने वाली हो र यसले केही मात्रामा तुषारो पनि सहन सक्छ । बढी तातो आलुको लागि उपयुक्त हुँदैन । वीउ आलु उम्रनको लागि माटोको तापक्रम कम्तिमा ८° से. हुनुपर्दछ भने दाना बन्ने काम शुरू हुनको लागि रातको तापक्रम १५°-२०° से. उपयुक्त हुन्छ भने दाना बढ्नको लागि १५° से. सर्वोत्तम हुन्छ । साधारणतया: आलुको राम्रो उत्पादन लिनका लागि औसत २०° से. तापक्रम उपयुक्त मानिन्छ ।

## रोप्ने तरिका (Planting method)

आलु विभिन्न तरिकाले रोप्न सकिन्छ । यी तरिकाहरू आलु रोप्नेयाम, उक्त ठाउँको हावापानी (तापक्रम), माटोमा चिस्यानको मात्रा आदि कुरामा भर पर्दछ । आलु रोप्ने तरिकाहरूमा, हलोको सियोमा रोप्ने, कोदालाले स-साना खाडल खनेर रोप्ने, कुलेसोमा रोपी ड्याड उठाउने, कुलेसोमा रोपी सम्मो बनाई पुरिदिने, ड्याड बनाएर आलु रोप्ने, चौडा ड्याड पारेर एक ड्याडमा दुई हार आलु रोप्ने आदि प्रचलित तरिकाहरू हुन् । हलोको सियोमा आलु रोप्दा एक हारदेखि अर्को हारको दुरी धेरै नजिक हुने हुँदा गोडमेल र उकेरा दिन असजिलो हुन्छ तसर्थ हरेक सियोमा आलु नरोपी दुई सियो छाडेर हरेक तेस्रो सियोमा वीउ आलु रोप्दा उपयुक्त हुन्छ । विशेष गरेर सिंचाईको सुविधा राम्रो भएको ठाउँमा आलुलाई ड्याडमा रोप्नु उपयुक्त हुन्छ । ड्याड बनाइ रोप्दा माटोमा रहेको चिस्यान छिट्टै घटेर जाने भएको हुनाले सिंचाईको सुविधा नभएको तथा पानी नपरेको अवस्थामा आलुलाई ड्याड नबनाई रोप्नु राम्रो हुन्छ । आलु कति दुरीमा रोप्ने भन्ने कुरा वीउको आकार र शारीरिक अवस्था, जात, रोप्ने याम, मलखादको प्रयोग र माटोको प्रकृतिमा भर पर्ने हुन्छ । साधारणतया: एक लाइनदेखि अर्को लाइनको दुरी ६० से.मी.(डेढ हात) र बोटदेखि बोटको दुरी २५ से.मी. (एकबित्ता चार अङ्गुल) राख्दा गुणस्तरीय आलु फल्दछन् । यो दुरी विभिन्न अवस्थानुसार र आलु खेती गर्नुको उद्देश्य अनुसार कम्तिमा ५०×२० से.मी. देखि बढीमा ७०×३० से.मी. उपयुक्त हुन्छ ।

## मलखाद (Fertilizers and manure)

अन्न तथा कोसेवालीको तुलनामा आलु वालीलाई प्रशस्त कम्पोष्ट मलको आवश्यकता पर्दछ । राम्रो उत्पादन लिनको लागि प्रतिरोपनी १५०० के.जी कम्पोष्ट मलको साथमा ११ के.जी. डि.ए.पी., ७ के.जी. यूरिया र ५ के.जी. म्युरेट अफ पोटास अर्थात् ३० मे.टन कम्पोष्ट मल, २२० के.जी. डि.ए.पी., १४० के.जी. यूरिया र १०० के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रतिहेक्टरको दरले प्रयोग गर्नु पर्दछ । तर कति मल राख्ने भन्ने कुरा माटोको प्रकृति, मलिलोपना र माटोमा प्राङ्गारिक पदार्थको मात्रा, वाली प्रणाली, हावापानी र आलु रोप्नेयाम, आलुको जात, मलखाद प्रयोग गर्ने तरिका र समय आदि कुरामा भर पर्ने गर्दछ ।

## सिंचाई (Irrigation)

अन्य पाखो वालीहरूको तुलनामा आलुवालीलाई बढी सिंचाईको आवश्यकता पर्दछ । आलुका जराहरू धेरै गहिराइमा जान नसक्नु र बोट कमजोर प्रकृतिको हुनु, जराले पानी

सोसेर लिन सक्ने शक्ति कम हुने हुनाले माटोमा चिस्यान आवश्यकता भन्दा केही कम हुँदा मात्र पनि उत्पादनमा नकारात्मक असर पर्दछ। तसर्थ आलुवालीबाट राम्रो उत्पादन लिनका लागि प्रशस्त पानी चाहिन्छ तर वालीको सुरुको अवस्थामा पानीको उपयोग कम हुन्छ र बोटको विकासक्रम अनुसार पानीको आवश्यकता पनि बढ्दै जान्छ। यो प्रकृया पूर्ण रूपले वाली परिपक्व नभएसम्म कायम रहन्छ।

सिंचाई कहिले र कति पटक गर्नुपर्दछ भन्ने कुरा माटोको बनावट र उक्त ठाउँको हावापानी र सापेक्षिक आर्द्रतामा भर पर्दछ। प्रशस्त प्राङ्गारिक पदार्थ भएको माटोमा कम पानीले पनि राम्रो नतिजा दिनसक्छ भने दोमट तथा चिम्ट्याइलो माटोमा भन्दा बलौटे तथा बलौटे दोमट माटोमा बढी पानीको आवश्यकता पर्दछ। गर्मी तथा कम सापेक्षिक आर्द्रता हुने ठाउँमा पनि बढी पानीको आवश्यकता पर्ने गर्दछ। साधारणतया: आकासे पानी नपरेको खण्डमा बलौटे दोमट माटोमा १० दिनको फरकमा र दोमट माटोमा करिब १५-२० दिनको फरकमा सिंचाई गर्नु पर्दछ। वालीको आवश्यकताको हिसाबमा आलु उम्रिन, त्यान्द्रा (Stolon) लाग्न, दाना लाग्न र दानाको वृद्धि हुने बेलामा पानीको आवश्यकता बढ्न जान्छ।

हिउँदे आलुको लागि सिंचाइको राम्रो व्यवस्था छ भने जग्गा तयार गर्नु भन्दा पहिले सिंचाई गर्ने र हरेक पटक गोडमेल पछि सिंचाई दिनु राम्रो हुन्छ। ठूलो प्लटमा एकैनासले ठिक्कसँग पानी लगाउन गाह्रो हुनेहुँदा ड्याङ्गमा आलु लगाउने र दुई ड्याङ्गको बीचमा पानी लगाउने व्यवस्था गर्दा राम्रो हुन्छ। यसरी पानी लगाउँदा ड्याङ्ग पूरै ढुक्ने गरी लाउनु हुँदैन र पानी जम्न पनि दिनु हुँदैन। तर ड्याङ्ग दुई तिहाई भिज्ने गरी सिंचाई दिनुपर्दछ। आलु खन्नु भन्दा चार हप्ता अघिदेखि सिंचाई दिन रोक्नुपर्दछ। यदि माटोमा प्रशस्त चिस्यान छैन र सिंचाईको पनि सुविधा छैन भने छापो हालेर पनि चिस्यानको बचाव गर्न सकिन्छ।

### गोडमेल र उकेरा लगाउने (माटो चढाउने) (Weeding and Earthing up)

आलुको बोटहरू कमजोर प्रकृतिका हुने र भारपातसँग प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्ने हुँदा भारपातको प्रकोपबाट मुक्त राख्नु पर्दछ। आलु माटोमुनीको तान्द्रामा फले र उक्त तान्द्राहरू माटो बाहिर निस्कन गएमा दाना नलाग्ने भएको हुनाले आलुमा उकेरा लाउनु अति आवश्यक हुन्छ। आलुको बोट १५ देखि २० से.मी. अथवा उम्रिएको १८-२० दिन भए पछि पहिलो पटक गोडमेल गरी भारपात हटाउने तथा राम्रोसँग उकेरा दिनुपर्दछ। आलुको बोट पूरा फाङ्गिएपछि फेरी अर्को एक पटक उकेरा दिनु उपयुक्त हुन्छ। उकेरा लगाउँदा डाँठको आधाभन्दा बढी भाग छोपिदिनुपर्दछ। लामो अवधि हुने वर्षे वालीमा वा हिउँदे वालीमा अथवा बलौटे माटोमा पटक-पटक सिंचाई गर्दा माटो तल भर्ने हुँदा आलुका दानाहरू माटो बाहिर देखिएर हरिया हुने वा डडुवा रोगहरूको ज्यादा आक्रमण भई दानामा समेत रोग लाग्न सक्ने हुन्छ। यस्तो अवस्थामा दोस्रो पटक (पहिलो उकेरा लगाएको करिब एक, डेढ महिनापछि) उकेरा दिने काम गरेमा दानाहरू हरियो हुनबाट र डडुवारोग लाग्नबाट बचाउन सकिन्छ।

### रगिङ्ग (Rouging)

रोग लागेका तथा बेजाते (अन्य जातहरू) वा नाभो बोटहरू समयमै सावधानीपूर्वक उखेलेर हटाउने कार्यलाई रगिङ्ग भनिन्छ। रोगी तथा स्वस्थ नदेखिने बोटहरू लामो समयसम्म हुर्कन, बढ्न दिईएमा ती रोगी बोटहरूबाट स्वस्थ बोटमा संक्रमण हुने संभावना प्रवल रहन्छ। तसर्थ रोग लागेका बोटहरू चिन्न सकिने भएपछि उखेलेर हटाउनु पर्दछ। आलु उम्रको २५-३० दिनमा पहिलो पटक र बोट उखेल्ने काम (Haulm

pulling) गर्नुभन्दा १०-१५ दिन अगाडि दोस्रो पटक रगिङ्ग गर्नु उपयुक्त हुन्छ। रोगको प्रकोप ज्यादा हुने स्थानमा भने यो कार्यलाई आवश्यकता अनुरूप बढाउन सकिन्छ। सुख्खा अवस्थामा रोगी बोट छुट्याउन गाह्रो पर्ने हुनाले खडेरी परेको बेला वा चर्को घाम लागेको बेला रगिङ्ग नगरी सिंचाई गरेको २-३ दिन पछि वा दिउँसो चर्को घाम (२-३ बजे) पछि मात्र रगिङ्ग गर्नु पर्दछ। हरेक लाईनमा बोटहरू राम्रोसँग हेरी, पहिचान गरी रोगी, बेजाते वा नाभो बोटहरूको सम्पूर्ण भाग राम्रोसँग निकाल्नु पर्दछ र अन्य बोटहरूमा नछुवाई थैलो वा भोलामा जम्मा गरी खाडलमा गाडिदिनु वा जलाईदिनु पर्दछ।

### बोट उखेल्ने (Haulm pulling)

आलुको दानालाई माटो भित्र नै रहन दिई भूयाङ्ग मात्र हटाउने कार्यलाई हाल्मपुलिङ्ग भनिन्छ। दुबै खुट्टाले बोटको दायाँ, बायाँ कल्चेर बोट उखेल्ने र ७-१० दिन पछि मात्र आलु खन्नु पर्दछ, यसो गर्नाले आलुको दाना छिपिन पाउँछ र खन्दा चोटपटक लाग्ने सम्भावना कम हुन्छ। रोग कीराको प्रकोपलाई न्यूनीकरण गर्न, सबै दानाहरूलाई एकै खालका वा मझौला (३०-७५ ग्राम) बनाई उत्पादन तथा भण्डारण क्षमता बढाउन बोटहरू उखेल्नु पर्दछ। वाली छिपिने बेलासम्म रोग कीराको प्रकोप नहुने र दानाहरू ठूला भए पनि असर नगर्ने अवस्थामा भने हाल्मपुलिङ्गको जरूरत पर्दैन। वीउ उत्पादन कार्यमा भने यसको ठूलो महत्व हुन्छ।

### आलु खन्ने, सुकाउने तथा भण्डार गर्ने (Harvesting, Curing and Storage)

आलुको बोट विस्तारै पहेँलदै गई मर्न थालेपछि आलु खन्ने बेला भयो भन्ने ठान्नु पर्छ। वर्षेसिजनको आलुको बोटको दुइतिर खुट्टाले टेकी आलुको बोटलाई आलुका दाना जमिन मुनी नै रहने गरी उखेल्नु पर्दछ र उक्त बोटलाई अलग्गै ठाउँमा फाल्नु पर्दछ। सुख्खा, पानी नपरेको समय पारी आलु खन्नु पर्दछ। खनिसकेको आलुलाई सोभै घाम नपर्ने तर हावा खेल्ने ठाउँमा फिजाई सुकाउनु पर्दछ। यस बखत कुहिन थालेका र काटिएका आलुहरूलाई छाट्नु पर्दछ र आलुमा लागेको माटोलाई भारेर भण्डारमा लैजानु पर्दछ। भण्डार गर्ने ठाउँ राम्रो हावा खेल्ने हुनु पर्दछ र सकेसम्म आलु राखेको थुप्रोमा तलबाट हावा छिर्ने र माथिबाट हावा निस्कने खालको हुनु उपयुक्त हुन्छ। यसको लागि आलुलाई वास वा काठको च्याकमाथि थुपार्नु राम्रो हुन्छ। आलु थुपार्दा १-३ फिट भन्दा अग्लो थुप्रो पार्नु राम्रो हुँदैन। आलु भण्डार गरेको २ महिनासम्म भण्डारणको बेलाबेलामा निरीक्षण गरिरहनु पर्दछ र कुहिएको आलुलाई चाडो भन्दा चाडो निकलेर फालिदिनु पर्दछ। आलु भण्डारण स्थलको तापक्रम जतिसक्दो कम हुनुपर्दछ र सापेक्षिक आर्द्रता बढी हुनु राम्रो हुन्छ।

पानी कम पर्ने क्षेत्रमा वा पानी कम पर्ने अवधिभरका लागि उच्च पहाडी क्षेत्रमा खाल्डो खनेर जमिन मुनी आलु भण्डारण गर्ने एक सरल तरिका हो। यसरी आलु राख्नको लागि सर्वप्रथम आवश्यकता अनुसारको खाडल खनेर ओभानो तथा राम्ररी सुकेको खर वा वनका पतकरहरू ओछ्याई त्यस माथि आलु राखी माथिबाट माटोले पुर्नुपर्दछ। यसरी आलु भण्डारण गर्दा बाहिरको चिस्यान पस्त नदिन विशेष सावधानी पुऱ्याउनु पर्दछ र फागुन-चैत्रमा तापक्रम बढ्नु पूर्व नै आलु निकाली सक्नुपर्दछ।

आलु भण्डारण घरलाई रस्टिक स्टोर (Rustic store) भनिन्छ। आधिकारिक व्यक्तिको निगरानीमा बनाइने यस्ता स्टोरहरूमा आलुलाई लामो अवधिको लागि भण्डारण गर्न सकिन्छ। यस्ता आधुनिक रस्टिक स्टोरमा हावा राम्रोसँग खेल्न पाउने तथा सापेक्षिक आर्द्रताको राम्रो बन्दोबस्त मिलाइएको हुन्छ जसका कारण टुसाको वृद्धि ढिलो हुनेहुँदा आलु चाउरी परेर हुने नोक्सानीमा निकै कमी आउँदछ।

# गुणस्तरीय बीउ आलु उत्पादन प्रविधि



## प्रगति बाबु पनेरु, प्राविधिक अधिकृत



नेपाल सरकार  
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्  
उच्च पर्वतीय कृषि अनुसन्धान प्रतिष्ठान  
बागवानी अनुसन्धान केन्द्र



राजीकोट, जुम्ला

२०७२